
Роде красний,
роде наш прекрасний...
Випуск 38

Департамент культури і туризму,
національностей і релігій
Чернігівської облдержадміністрації
КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»

**Берегиня української освіти:
165 років від дня народження
Софії Русової**

Чернігів-2021

УДК 016:37

Укладачка: Л. Казакова

Редактори: Г. Вечерська, О. Волченко

Відповідальна за випуск: Т. Ключ

Берегиня української освіти: 165 років від дня народження Софії Русової: краєзнавчі дайджест-читання / Чернігівська обласна бібліотека для дітей ; уклад. Л. М. Казакова. – Чернігів, 2021. – 38 с. – (Роде красний, роде наш прекрасний...).

Департамент культури і туризму,
національностей та релігій
Чернігівської облдержадміністрації
КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»

Берегиня української освіти:

165 років від дня народження

Софії Русової

(Роде красний, роде наш прекрасний...)

краєзнавчі дайджест-читання

Чернігів-2021

У 2021 році відзначаємо 165 років від дня народження Софії Русової – видатної просвітниці, яка своє життя присвятила дітям. Софію Русову можна з упевненістю віднести до плеяди видатних українців, які все своє життя присвятили служінню науці та освіті в ім'я України. Заради духовного утвердження нації великий педагог Русова знаходила нові

Такому народові, який не має своєї школи й не дбає про неї, призначені економічні злидні й культурна смерть. Ось через що сучасним гаслом усякого свідомого українця мусить бути завдання: рідна школа на Україні.

способи пробуджувати любов до батьківщини в серцях маленьких українців. Методика виховання, розроблена С.Русовою, у багатьох моментах схожа до педагогіки знаменитої Марії Монтессорі.

Народилася Софія Ліндфорс 18 лютого 1856 року в аристократичній родині в селі Олешня Городнянського повіту (нині Ріпкінський район) Чернігівської губернії. Батько – Федір Ліндфорс, відставний офіцер, швед за походженням, мати – Ганна Жерве, французенка – високоосвічена й інтелігентна жінка.

Після смерті матері вихованням Софії займалася няня, проста українська селянка, завдяки їй Софія спілкувалася і гралася з селянськими дітьми та спостерігала за важкою працею їхніх батьків. Родина

Все виховання дітей має бути позначене мистецтвом, естетичним сприйманням і емоціями

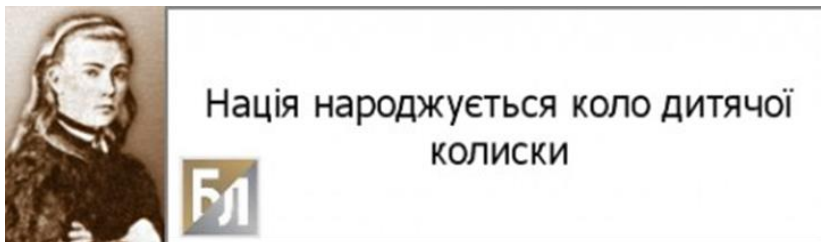
Софії, незважаючи на аристократичне походження, усіляко підтримувала селянство: батько мав ліберальні погляди і здобув велику повагу серед селян. Сестра Марія відкрила школу в селі Олешня для навчання селянських дітей. Початкову освіту Софія здобула вдома, у десять років вона вступила до третього класу найпрестижнішої у Києві Фундуклеївської жіночої гімназії.

1871 року Софія Федорівна у свої п'ятнадцять років разом із старшою сестрою відкрила в Києві перший україномовний дитячий садок, який відвідували діти Михайла Старицького. Саме письменник познайомив Софію і Марію зі Старою

Громадою і її діячами – Михайлом Драгомановим, Володимиром Антоновичем, Павлом Чубинським, Павлом Житецьким, Федіром Вовком, Олександром Русовим та ін. Сестри Ліндфорс дозволяють використовувати приміщення дитячого садка у вечірні години для зібрань та репетицій п'єс українською мовою, яка на той час була під заборону.

У 1874 році Софія Федорівна одружилася з Олександром Русовим. Громадянська позиція подружжя, підтримка української культури, прагнення звільнити Україну від авторитарного гніту, невпинна просвітницька діяльність Софії, активна співпраця з місцевими громадами під час подорожей – усе це

привернуло увагу царського уряду. Тому з 1880 по 1905 роки Софію Федорівну заарештовували п'ять разів, що лише загартувало волю жінки і переконувало у важливості того, чому вона присвятила життя. Після революції 1905 року Софія Русова працює в комісії, створеній Академією наук для визнання української мови, розробляє і читає курс лекцій з української літератури для слухачок

Бестужівських курсів у Петербурзі, за її участю була видана збірка „Кобзаря” Т. Г. Шевченка. У 1906 р. С. Русова робить рішучий крок і видає „Український буквар”, незважаючи на те, що таких підручників російська цензура зазвичай не пропускала.

Із 1909 року Софія Федорівна працює викладачем педагогіки у Фребелівському жіночому інституті, який готував працівників дошкільних закладів і викладає французьку мову у Комерційному інституті. Паралельно вивчає основні зарубіжні концепції реформування школи, працює над створенням контурів української національної системи

освіти. Свої новаторські думки авторка викладає у статтях для журналу „Світло”, першого україномовного педагогічного часопису, співредактором якого була і сама С.Русова. Засади видання базувалися на педагогічних ідеях і поглядах відомих педагогів – Петра Лесгафта, Миколи Пирогова, Льва Толстого, а також українських діячів

Долю свою я вирішила тоді, зреклась мистецтва, взялась за школу. Скільки разів пізніше я каялася в цьому рішенні, коли буденна педагогічна праця мене не задовольняла, скільки разів я залишала її, шукала задоволення в літературній роботі, але для цього мені не вистачало здібностей, а життя знову й знову в різних обставинах кликало мене до цієї самої «педагогіки»

культури – Тараса Шевченка, Бориса Грінченка, Михайла Драгоманова, Павла Житецького,

Михайла Коцюбинського, Миколи Сумцова та ін.

Основна ідея Софії Русової – створення національної системи освіти, функціонування школи й виховання у повній відповідності з особливостями і потребами своєї нації. Саме вона була активним членом Центральної Ради і Секретаріату освіти, де очолювала дошкільний і позашкільний відділи. Із утворенням Української Народної Республіки, Софія Русова входить до Центральної Ради і Секретаріату освіти, в якому очолила дошкільний і позашкільний відділ. Школи в Україні, на думку Софії Русової, мають бути різними за методами і формами, але всі вони повинні бути національними за своєю сутністю, навчання вестися рідною мовою, а учні мусять вчити

не лише академічні науки, а й пізнавати країну, в якій живуть.

У 1917 р. С. Русова виступила співзасновником Педагогічної Академії для підготовки вчителів українознавства. Сама Софія Федорівна очолює українське відділення у Фребелівському жіночому інституті, який знаходився в Києві. Також читає лекції з педагогіки українською мовою, ро

«Українські жінки, об'єднані на еміграції в Національній жіночій раді, безсилні подати нещасному населенню жодну допомогу. Українська еміграція відгороджена від свого народу страшним більшовицькими загорожами... Наша кореспонденція з рідними накликає на них жорстокі переслідування. Ми не можемо послати кіло рижу, хоча б і за ту величезну ціну, яку встановили самі більшовики, граючися з голодним людом, як кіт з мишою, щоб не підвести наших рідних, наших сестер та їх дітей під страшні кари. Ми можемо лише правдиво освідомлювати культурний світ з тими страховищами, що провадяться поза тими мурами»

фрагмент тексту відозви до народів світу у зв'язку з голодомором в Україні

зробляє концепцію українського дитячого садка, яку виклала у праці „Дошкільне виховання”. Педагог була впевнена, що прагнення дитини до будь-якої діяльності – гри, праці чи творчої самодіяльності – є її найсильнішим життєвим прагненням, «і можна собі уявити, – писала з цього приводу Софії Русова, – який гріх брала на себе стара школа із своїми методами пасивного навчання, нехтуючи всю дитячу рухливість і

безпосередню творчість. Це їй шкодило тим, що паралізувало живу, самостійну душу дитини, а також псувало характер, бо воля закладається й розвивається лише на ґрунті активності».

На запрошення Івана Огієнка, ректора Кам'янець-Подільського університету, Софія Федорівна викладає у закладі педагогіку. Просвітниця входила до Міністерства освіти Української Народної Республіки і за доби Центральної Ради, і Гетьманату, і Директорії. Вона брала активну участь у вирішенні науково-педагогічного обґрунтування нової української школи і роз'ясненні суті українізації, активно займалася жіночим питанням. Останнє

Кохаючи свою національну культуру, дитина поважатиме й другі нації й цікавитиметься їхнім життям, навчиться шукати й знаходити у вселюдській культурі ті скарби художні, наукові й моральні, які можуть стати їй найріднішими, бо не нав'язані з боку, а органічно прищеплені до її душі

завжди хвилювало Софію Русову, вона вважала роль жінки у загальнокультурному житті країни дуже

важливою і після створення Української жіночої національної ради стала її головою.

Яскравий кар'єрний шлях С.Русової обірвався після остаточного приходу до влади більшовицького уряду. Педагог зневірилася у можливості національного відродження України. Переслідування з боку нової влади змушує її емігрувати до

Над дитиною має
панувати тільки
дисципліна любови і
ласки

Чехословаччини. Там вона продовжує вести активну педагогічну і науково-видавничу діяльність: створює концепцію Українського Педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі та входить до ради Світового союзу жінок. Проте і найбурхливіша енергія гасне – 1940 року у віці 84 роки Софія Русова помирає у Празі.

Софія Русова була переконана, що основною особливістю нового виховання є те, що воно базується на зусиллі самої дитини. Лише

індивідуальний підхід і повага може виховати справжню особистість.

«Хай кожна душа, кожна голівонька одрізняється в школі своєю фарбою, своєю формою», – цитата-кредо цієї надзвичайної жінки. Поєднання раціонального мислення науковиці і надзвичайної любові до оточуючих – причина успіху та основа діяльності геніальної просвітниці.

Цікаве про Софію Русову:

- Софія була п'ятою дитиною в сім'ї, мати померла, коли їй було 4 роки, у подальшому дорослішання дівчинки відбувалося під наглядом старшої сестри Марії.
- Коли Софії було 9 років, родина переїхала до Києва, дівчинку віддали в Фундуклеєвську жіночу гімназію, навчальний заклад вона закінчила із золотою медаллю.
- У процесі навчання у Софії виявився музичний талант. Їй пропонували вступати до консерваторії Петербурга, але з пропозицією майбутній педагог не погодилася.
- У мемуарах педагог писала, що саме Олександр Русов першим відкрив для неї красу народної пісні.

Під час знайомства юнак одразу заговорив до дівчини українською мовою, тому Софія ще більше полюбила фольклор і українську мову, захоплення виявилось тривалим, на все життя.

- Олександр Русов відрізнявся дивовижної краси голосом, а також добрим і веселим характером. Лисенко і Чубинський називали юнака «Сашко Ангел».

Як і для Софії Федорівни, українофільська позиція була для Олександра Русова, народженого в російсько-грузинській сім'ї, усвідомленим вибором, а не обов'язком по народженню.

- Вінчання Софії і Олександра відбулося у 1874 році в Петербурзі. Весільним батьком на весіллі виступив Михайло Драгоманов. Весільним подарунком від інтелігентів була написана Миколою Лисенком рапсодія на «Золоті ключі». Поїздка в Прагу з відповідальною місією стала одночасно і весільною подорожжю для молодят.

- Моментом, коли її доля була визначена, Русова у своїх мемуарах називала час прийняття рішення про початок педагогічної кар'єри. Вона зізнавалася, що після прийнятого рішення неодноразово каялася, особливо в періоди, коли педагогічна робота тим чи іншим моментом розчаровувала. Проте, після часу

розчарувань, Русова знову знаходила красу в роботі учителя.

- Численні утиски з боку царизму змусили сім'ю на деякий час припинити громадську роботу. Русови придбали земельну ділянку на території сучасної Чернігівської області, де жили серед простого народу, вели господарство, паралельно займаючись просвітницькою діяльністю. У цей період Софія Федорівна не тільки допомагала селянам освоїти грамоту, а й лікувала від хвороб, виконувала навіть обов'язки повитухи. Можливість рятувати людські життя дали Русовій знання, отримані на медичних курсах.

- Із метою посилення контролю над діяльністю сім'ї Русових царська влада домагається переїзду родини до Петербурга. Зміна місця проживання мала несподівано благотворний вплив на громадську діяльність Софії Русової. Саме завдяки цьому у 1905 році проходить з'їзд народів Російської імперії, у рамках якого було обговорено питання розвитку кожного з народів в окремому ключі, з урахуванням особливостей і історії. Також учасники заходу говорили про самостійний розвиток національностей в економічному і культурному аспектах.

-
- У воєнний час Київський комерційний інститут, в якому викладав Олександр Русов, був евакуйований до Саратова, 8 жовтня 1915 року в нього трапився напад астми, від якого Русов помирає.
  - Коли перемога більшовиків сумніву вже не викликала, Русову запросили працювати в інститут імені Бориса Грінченка. Педагог відмовляється, мотивуючи свою відмову тим, що за неспокійні 1919-1920 роки психологія колег дуже сильно змінилася - з'явилися два окремих типи українців, однаково патріотичних. Одному вдається пристосовуватися до різних умов життя, в тому числі до співпраці з ворогами, для інших, прихильників старих традицій, краще еміграція, яка допомагає врятувати вірність своєму кредо. Софія Русова виявилася в другій групі, після двох невдалих спроб, разом з онукою Ольгою, вона нарешті нелегально переходить кордон по річці Збруч.
  - У Празі С.Русова стала частиною дивовижної плеяди патріотів, головним завданням яких було збереження української ідентичності. Софія Федорівна засновує Український педінститут, очолює Українську жіночу раду, бере участь у конгресах і заходах різного спрямування. У Чехії педагог видає кілька підручників з географії та дошкільного виховання.

Відомий епізод, коли Союз українок виступив із заявою і засудженням Голодомору, організованого для винищення українського народу, українським дітям із-за кордону було відправлено допомогу.

- Виїзд Софії Русової за кордон свого часу дуже позитивно сприйняв Симон Петлюра. Він був переконаний, що вимушена еміграція дасть педагогу можливість об'їздити всю Європу і розповісти про ситуацію, в якій опинилася Україна. У цьому випадку слід ураховувати, що за кордон Русова виїхала жінкою поважного віку. По мірі можливостей вона займалася громадською діяльністю, але нерідко перебувала у досить складному становищі.

- Русова стала матір'ю двох синів - Михайла і Юрія. Народжений у 1876 році Михайло Русов – відомий як український політичний діяч, прихильник ідей М. Драгоманова і один із співзасновників Революційної партії. Він брав участь у студентських протестах 1901 року, за що був заарештований, у 1909 році Михайло Русов помер від хвороби.

Рекомендуємо почитати:

1. Антонова Л. Брама мудрості / Л. Антонова // Біла хата. – 2011. 10 березня. – С. 1.
2. Антонова Л. Деснянські мудрики / Л. Антонова // Деснянська правда. – 2011. – 22 лютого. – С. 3.
3. Богуш А. Біологічне та соціальне у поглядах С. Русової на виховання / А. Богуш // Дошкільне виховання. – 1996. - № 9. – С. 8-9.
4. Болтівець С. Софія Русова про психологію соціальної гармонії / С. Болтівець // Жива вода. – 1996. - № 7. – С. 2.
5. Борисова З. Подвижниця національного дошкільного виховання / З. Борисова, М. Машковець // Дошкільне виховання. – 2006. - № 3. – С. 3-4.
6. Вербицький В. Софія Русова / В. Вербицький // Паросток. – 1995. - № 5.
7. Вірші, присвячені Софії Русовій // Дитячий садок. – 2011. - № 6. – Вкладка. – С. 14.
8. Волощук О. Сіверські шляхи Софії Русової / О. Волощук, В. Єрмак // Сіверщина. – 2009. – 20 серпня. – С. 2.

-
9. Герман В. Берегиня національної школи / В. Герман // Слово Просвіти. – 1996. - № 7. – С. 7.
  10. Грабовський С. Софія Русова: Україна як хрест і покликання: до 160-річчя від дня народження / С. Грабовський // День. – 2016. – 19-20 лютого. – С. 20.
  11. Гураш Л. Софія Русова – «апостол Правди і Науки» / Л. Гураш // Дошкільне виховання. – 2001. - № 1. – С. 10.
  12. Гуаш Л. У пошуках свого образу / Л. Гураш // Дитячий садок. – 2006. - № 4. – С. 1,2.
  13. Дацюк Г. «Прийдіть, будемо жити задля наших дітей...» / Г. Дацюк // Слово Просвіти. – 2014. – 13-19 лютого. – С. 10-11.
  14. Дворецька В. Присвячується Софії Русовій: вірш / В. Дворецька // Дошкільне виховання. – 2001. - № 1. – С. 11.
  15. До 155-ї річниці від дня народження Софії Русової // Дитячий садок. – 2011. - № 6. – Вкладка. – С. 1-14.
  16. Довбня В. Вплив Г. Сковороди на філософську основу вчення про освіту С. Русової. / В. Довбня // Сіверянський літопис. – 2002. - № 1. – С. 93-97.

-
17. Доценко Л. Голос Софії / Л. Доценко // Дитячий садок. – 2007. - № 10. – С. 2.
  18. Єрмак Н. «Світло душі твоєї засяяло в Олешні...» / Н. Єрмак // Деснянська правда. – 2006. – 18 лютого. – С. 8.
  19. Коваленко О. Спадщина С. Ф. Русової і докільля початку ХХІ сторіччя / О. Коваленко // Дитячий садок // 2006. - № 4. – С. 3.
  20. Козирський В. Видатна просвітителька / В. Козирський // Дивосвіт. – 2006. - № С. 13-15.
  21. Козирський В. Вона несла у світ національну ідею / В. Козирський, В. Шендеровський // Освіта. – 2006. – 5-12 квітня. С. 11.
  22. Корж Н. Велика просвітниця / Н. Корж // Отчий поріг // 2019. - № 3. – С. 8-9.
  23. Корнеєв О. Географічне краєзнавство у просвітницькій діяльності Софії Русової / О. Корнеєв // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. - № 37. – С. 7-10.
  24. Майборода В. «Той народ бере перемогу, який має найкращу школу» / В. Майборода // Урядовий кур'єр. – 2006. – 16 лютого. – С. 16.

-
25. Манжура М. Софія Русова – славна дочка України / М. Манжура // Початкова освіта. – 2006. - № 15. – С. 11-15.
26. Маці бора Н. Видатний педагог, державний діяч, просвітител ь – Софія Русова : до 160 річниц і від дня народження / Н. Мацібора // Шкільна бібліотека плюс. – 2016. - № 7-8. – С. 13-16.
27. [Педагогічна діяльність Софії Русової] // Рідна школа. – 2016. - № 5-6. – С. 46-65.
28. Полум'яна патріотка : до 160-річчя від дня народження С. Ф. Русової (1856-1940) // Календар знаменних і пам'ятних дат. – К., 2015. - № 1, 2016. – С. 69-81.
29. Потапенко Л. Початок жіночого руху в Україні / Л. Потапенко // Чернігівські відомості. – 2003. – 14 лютого. – С. 9.
30. Потапенко Л. Світло Софії / Л. Потапенко // Деснянська правда. – 2011. – 22 лютого. – С. 3.
31. Рахно О. Подружжя Олександр та Софія Русови у суспільно-політичному житті України другої половини ХІХ- початку ХХ ст.. / О. Рахно // Сіверянський літопис. – 2012. - № 5-6. – С. 131-138..

-
32. Синекон Л. «Український буквар» Софії Русової / Л. Синекон // Дитячий садок. – 2006. - № 4. – С. 6.
33. Січкара А. Софія Русова і Ксенія Маєвська: ідеї діяльнісного підходу до морального виховання / А. Січкара // Дошкільне виховання. – 2012. - № 12. – С. 10-12.
34. Софія Русова – берегиня української освіти // Панорама. – 2018. – 23 лютого. – С. 13.
35. Тютюнник Є. Донька чернігівської землі / Є. Тютюнник // Урядовий кур'єр. – 2011. – 22 лютого. – С. 17.
36. Черепенко А. Ідеї Софії Русової в сучасному вихованні / А. Черепенко // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2016. - № 4. – С. 2-5.

Каталог видань:

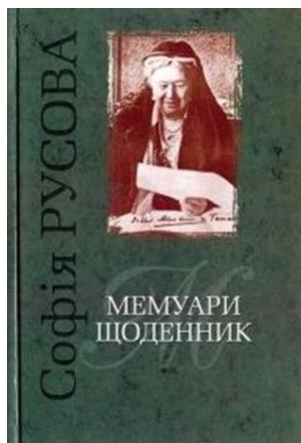
Зайченко, І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. / І. В. Зайченко ; передм. М. Д. Ярмаченка. – 3-є вид. доп. і перероб. – Чернігів : Деснянська правда, 2006. – 264 с. В посібнику розкривається життєвий шлях, педагогічна діяльність і концепція, творчість Софії Федорівни Русової.

Любар, О.О. С. Ф. Русова про національну систему освіти та виховання : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко // Історія української школи і педагогіки. – К. : Знання, КОО, 2003. – 450 с.

В посібнику на системній основі подається аналіз становлення і розвитку автентичної педагогічної думки, українського шкільництва, національної освіти, народних традицій родинно-шкільного і

громадянського виховання дітей та молоді на теренах України з найдавніших часів до сучасності.

Русова Софія. Мемуари. Щоденник. – К. : Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

У пропонованій книзі друкуються спомини і щоденник видатного українського громадського діяча і педагога Софії Русової, людини шведсько-французького походження, яка внесла неоціненний вклад у розвиток національної освіти нашого народу. Розрахована на всіх, хто цікавиться історією України, відродженням українства на рідних землях і в еміграції у другій половині ХІХ – першій половині ХХ століть.

Русова, С. Вибрані педагогічні твори [Текст]: у 2 кн. Кн.1 / С. Русова ; за ред. Є. І. Коваленко. – К. : Либідь, 1997. – 272 с.

До 1 кн. увійшли основні статті педагога з питань

організації національної освіти, історії педагогіки та праці з теорії і практики дошкільного виховання.

Русова С. Вибрані педагогічні твори [Текст]: у 2 кн. Кн.2 / С. Русова ; за ред. Є. І. Коваленко. – К.: Либідь, 1997. – 320 с.

До 2 кн. увійшли найважливіші праці С. Русової еміграційного періоду з питань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі та ґрунтовний курс дидактики.

Софія Русова: з маловідомого і невідомого [Текст]: Т. 2 : "Сеньорка українського жіноцтва..." / упоряд. : З. Нагачевська, О. Джус. – Івано-Франківськ : Гостинець,

2007. – 364 с. Другий том містить тексти її виступів, мемуарів, звернень до різних міжнародних інституцій, у яких актуалізується питання про місце і роль жінки у соціально-культурному житті 1920-1930-х рр., вихованні дітей та молоді, публікації про С. Русову культурно-освітніх діячівта педагогів ХХ ст.

Русова, С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання [Текст] / С. Ф. Русова. – Львів ; Краків ; Париж : Просвіта, 1993. – 127 с. – (Популярна енциклопедія "Просвіти"; Ч. 4) У книзі авторка аналізує проблему початків дитячої свідомості, соціальних інстинктів морального виховання, мови, дає практичні поради, тексти казок оповідань, розробки ігор та забав.

Для вихователів та вчителів молодших класів, молодих батьків, студентів педагогічних вузів, усіх хто цікавиться проблемами виховання дітей і організації їх дозвілля.

Софія Федорівна Русова (1856-1940) [Текст]: освітні діячі періоду УНР // Історія педагогіки України в особах : навч. посіб. для вищ. пед. навч. закладів / В. А. Мосіяшенко, О. І. Курок, Л. В. Задорожна. – Суми, 2005. – С. 174-180.

Ідея національної школи С. Русової [Текст]// Історія педагогіки: навч. посіб. для студ. вузів / М. В. Левківський. – 3-є вид., перероб. та допов. – К.: ЦУЛ, 2008. – С. 144-145.

Автор зазначає, що принциповою основою змісту навчально-виховного процесу у дошкільних навчальних закладах та школах С.

Ф. Русова вважала рідну мову, національні свята та обряди, християнські цінності українського народу.

Русова Софія Федорівна (1985-1960) [Текст]: педагог, громадська діячка, просвітелька // Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. для студ. вузів : у 2 кн. Кн. 2 : ХХ століття / О. В. Сухомлинська, Н. Б. Антоненць, Л. Д. Березівська, Л. С. Бондар; за ред. О. В. Сухомлинської. – К., 2005. – С. 136-145.

Про невтомну просвітительку, видатного громадсько-політичного діяча, письменника і перекладача, педагога України, країни, що стала її батьківщиною.

Фільмографія:

<https://www.youtube.com/watch?v=iF0shXz7pD8>

СОФИЯ РУСОВА.avi

<http://rusovasophia.blogspot.com> / С. Ф. Русова – видатний педагог, психолог, громадський діяч

<https://www.youtube.com/watch?v=HDUUMOSE4DY>

Шляхами Софії Русової

<https://www.youtube.com/watch?v=y6EWO2bgWDc>

Софіїн день. Про Софію Русову.

https://www.youtube.com/watch?v=ZT3iZqD9YSU&feature=emb_logo Огляд на радіо, приурочений до 160-річчя від дня народження Софії Русової

<https://www.youtube.com/watch?v=T9rYt9bM-hQ> Софія

Русова : «Для себе жити сумно і не цікаво...» | Телеканал Новий Чернігів

<https://www.youtube.com/watch?v=BTglyYnhVn0> Софія

#Русова

<https://www.youtube.com/watch?v=m01JMfv6s70> Софія

Русова | Невідомий Чернігів

---

https://www.youtube.com/watch?v=C_kNNzQvwwQ

Велич особистості 16.08.16 Софія Русова

Увічнення пам'яті Софії Русової:

- У сільській школі Олешні працює кімната-музей, на будівлі якої встановлена меморіальна дошка;
- Функціонує благодійний фонд імені Софії Русової;
- У селі Олешня створено історико-культурний комплекс «Садиба-музей Софії Русової». Музей розміщується у реконструйованій будівлі рідного дому педагога;
- Також у цьому селі встановлено пам'ятний знак на честь Софії Русової;
- У 2005 році українське Міністерство освіти ввело нагрудний знак «Софія Русова». Цієї нагороди удостоюються учені і педагоги, які домагаються значних результатів у розвитку шкільної та позакласної освіти;
- 18 лютого 2016 року Національний банк України ввів у обіг ювілейну монету «Софія Русова» номіналом у 2 гривні. Випуск монети з серії «Видатні особистості України» приурочений до 160-ї річниці від дня народження педагога;
- 22 лютого 2016 року на території гімназії у селищі Ріпки встановлено перший пам'ятник Софії Русовій в Україні.

Садиба Софії Русової, с. Олешня

Історико-меморіальний музей Софії Русової відкрито в 2013 році у селі Олешня Ріпкинського району, що на Чернігівщині. Експозиція, яку створили фахівці Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського, розмістилася у будиночку на території садиби Ліндфорсів, де народилася видатна землячка.

Окремі розділи меморіального музею присвячені її родині – батькам, брату і сестрам, дітям, друзям, розповідають про педагогічну діяльність як в Україні, так і в еміграції. Окрасою експозиції є меморіальні речі Софії Федорівни, передані її нащадками. Знайшлося в музеї місце й розвиткові гончарних традицій села Олешня та майстерні, створеної Ліндфорсами.

Із нагоди 20-річчя присвоєння імені Софії Русової Олешнянській ЗОШ I-III ступенів, відбулися урочисті заходи. Гості могли ознайомитися з виставками «Життєвий та творчий шлях С. Русової у фотографіях і документах», «Ідеї і традиції Софії Русової продовжують життя», «Знайомство з панорамою творчих доробок учителів по впровадженню педагогічних ідей Софії Русової».

З вітальним словом до гостей звернувся заступник голови Ріпкинської районної державної адміністрації Андрій Булда, висловивши вдячність тим, хто починав відродження імені Софії Русової та її неоціненної спадщини в часи переслідувань та заборони. Присутні мали змогу безпосередньо поспілкуватися з ініціатором створення музею, президентом благодійного фонду ім. Софії Русової – Іваном Чаусом.

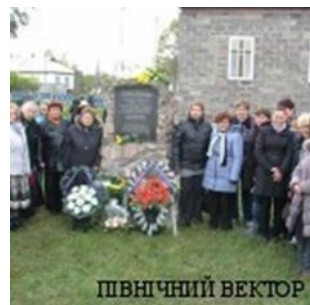

Не один рік
Іван Петрович
плекав ідею
відродження
садиби
Ліндфорсів,
реставрації
старовинної
гончарної артілі,
зібрання воєдино

матеріалів родини Русових-Ліндфорс, і ось, нарешті задум здійснився. Іван Чаус висловив визнання всім, хто на початку непростих 90-х відкривав майже забуту та заборонену тему ролі видатної просвітительки Софії Русової як педагога та громадського діяча. Особливо подякував правнукам та родичам Софії Русової, які зараз мешкають за кордоном, але постійно підтримують зв'язки з фондом, працівникам Чернігівського історичного музею ім. В. Тарновського, зокрема його директору Сергію Лазаровичу

Лаєвському, завідувач науково-експозиційним відділом Валентині Луцькій, науковим співробітникам Миколі Гороху, Євгену Насилевцю, а також художнику-дизайнеру

Володимиру Шеремету за співпрацю у нелегкій справі народження нового музею.

За словами С. Лаєвського, це перший музей спадщини Софії Русової такого рівня в Україні. До цього часу створювалися лише відповідні куточки в освітніх установах, де можна було побачити твори чи деякі фото.

Символічним є те, що музей знаходиться безпосередньо в Олешні, — де народилася, жила та працювала Софія Русова.

Обласна Премія імені Софії Русової

Обласна Премія імені Софії Русової, була створена 29 листопада 2006 Чернігівською обласною радою

Україна

Чернігівська обласна рада

(шоста сесія п'ятого скликання)

РІШЕННЯ

29 листопада 2006 року

Про заснування щорічної обласної Премії імені Софії
Русової

працівникам загальноосвітніх, професійно-технічних,
дошкільних

та позашкільних навчальних закладів

З метою піднесення ролі та авторитету педагога в суспільстві, заохочення педагогічних працівників до творчої, результативної праці та підвищення престижності вчительської професії, керуючись частиною 2 статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», обласна рада вирішила:

-
1. Заснувати, починаючи з 2007 року, обласну щорічну Премію імені Софії Русової у розмірі 5 мінімальних заробітних плат, законодавчо встановлених на відповідний рік, за рахунок загального обсягу бюджетних асигнувань на освіту.
  2. Установити, що зазначена Премія вручається один раз на рік десяти лауреатам незалежно від розміру заробітної плати, пенсії, інших доходів не заборонених законодавством.
  3. Затвердити Положення про щорічну обласну Премію імені Софії Русової працівникам загальноосвітніх, професійно-технічних, дошкільних та позашкільних навчальних закладів.
  4. Обласній державній адміністрації для нагородження педагогічних працівників зазначеною Премією щорічно передбачати в обласному бюджеті відповідні видатки за рахунок загального обсягу бюджетних асигнувань на освіту.
  5. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію обласної ради з питань освіти, науки, культури та інформаційної сфери.

Нагрудний знак „Софія Русова”, затверджений Міністерством освіти і науки України у 2005 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ
Міністерства освіти і науки
України № 402 від
11.07.2005

Статуетка до 150-річчя від дня народження С. Ф. Русової, запроваджена у 2006 р.

Зміст

1.	Берегиня української освіти: 165 років від дня народження Софії Русової	1-8
2.	Рекомендуємо почитати	8-10
3.	Каталог видань	11-13
4.	Фільмографія	14
5.	Увічнення пам'яті	14-15
6.	Садиба С. Русової, с. Олешня	15-17
7.	Обласна премія імені Софії Русової	18-19

Берегиня української освіти

(Роде красний, роде наш прекрасний...)

краєзнавчі дайджест-читання

Матеріал підготувала: Л. Казакова

Літературний редактор: Г. Вечерська, О. Волченко

Комп'ютерна верстка: О.Ташлик

Відповідальна за випуск: Т. Ключ

Видавець:

Чернігівська обласна бібліотека для дітей

вул. Рокосовського, 22а

м. Чернігів 14032

тел..0462-95-19-45

<http://ostrovskogo.com.ua/>

E-mail: ostrovskogo@online.ua